

Les eleccions catalanes del 14-F de 2021: eleccions de canvi

*The Catalan elections of 14 February (14-F) 2021:
Elections of change*

Francesc Pallarés

Catedràtic jubilat de ciència política
de la Universitat Pompeu Fabra.
francesc.pallares@upf.edu

Les eleccions catalanes del 14-F de 2021: eleccions de canvi

The Catalan elections of 14 February (14-F) 2021: Elections of change

RESUM:

Aquest assaig presenta, a mode introductori d'aquest número especial, quines van ser les claus que van marcar la convocatòria de les eleccions del 14 de febrer de 2021. Per a fer-ho, revisa tres aspectes rellevants. Primerament, repassa el context polític que va envoltar la celebració dels comicis, marcat per la inhabilitació del president Quim Torra, el canvi d'orientació en el Govern central, la judicialització del Procés i les tensions en el si de l'independentisme, però també per la crisi sanitària derivada de la pandèmia de la covid-19. En segon lloc, el text descriu breument quines van ser les candidatures que van obtenir representació i de quina manera van enfocar la campanya. I, finalment, s'analitzen els resultats de la convocatòria, en què es revisen elements com la participació i l'abstenció, l'orientació del vot i l'estructura del Parlament de Catalunya. D'aquesta manera, els lectors poden tenir una idea precisa de la situació política en què es van convocar les eleccions del 14 de febrer de 2021 abans d'entrar en profunditat en cadascun dels articles del número monogràfic.

PARAULES CLAU:

eleccions 14-F, Parlament, Catalunya, participació, context polític, candidatures.

The Catalan elections of 14 February (14-F) 2021: Elections of change

Les eleccions catalanes del 14-F de 2021: eleccions de canvi

ABSTRACT:

As an introduction to this special issue, this essay presents the main factors that led to the calling of the Catalan elections of 14 February 2021. In so doing, it reviews three significant aspects. Firstly, we focus on the political context of the elections, marked by the disqualification of the President of Catalonia, Quim Torra; the political changes in the Spanish government; the judicialization of the Catalan independence process; and the tensions between pro-independence supporters, as well as by the health crisis resulting from the Covid-19 pandemic. Secondly, we briefly review which candidates gained representation and how they approached the campaign. And thirdly, we analyze the results of the call, considering such elements as turnout and abstention, vote orientation and the structure of the Catalan parliament. This gives readers a precise idea of the political situation in which the elections of 14 February 2021 took place before they go on to the other articles which make up this monographic issue and which deal in greater depth with the elections' various aspects.

KEYWORDS:

14 February (14-F) elections, parliament, Catalonia, turnout, political context, electoral lists.

1. El context polític

El 14 de febrer de 2021 se celebraren les tretzenes eleccions al Parlament de Catalunya, tot i que en principi haurien hagut de convocar-se deu mesos després, a finals d'any. La inhabilitació judicial del president de la Generalitat de Catalunya Joaquim —Quim— Torra i l'absència de candidat/a a la investidura van portar a la dissolució automàtica del Parlament i a la celebració d'eleccions.

Les eleccions anteriors celebrades el 21 de desembre de 2017, convocades arran de l'aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola, van obrir una nova etapa en la política catalana, diferent de l'anterior, però igualment complexa i plena de tensions ja des del seu inici. Així, la legislatura 2018-2020 estaria marcada per les conseqüències derivades del Procés, pel canvi d'orientació en el Govern central, pel judici de l'1 d'octubre, per la crisi en el si de l'independentisme i per la inesperada i devastadora pandèmia de la covid-19.

1.1. El Govern de Quim Torra

La legislatura 2018-2020 començava amb un llarg procés per a investir el president de la Generalitat, que, després de diverses propostes, va recaure finalment en la persona de Quim Torra. La investidura de Torra com a 131è president el 14 de maig de 2018 marcava, d'alguna manera, el final de l'aplicació de l'article 155 i establia el reinici de la capacitat de govern.

La confrontació entre l'independentisme i els sectors oposats a la independència (inclòs el Govern espanyol) es manté viva durant el període 2018-2020, tant a les institucions com a la societat. El nou Govern català segueix el plantejament de l'anterior, intentant mantenir viu un procés independentista que no es va poder culminar, però que no té una orientació alternativa. Es debat entre continuar una mobilització i dur a terme accions de confrontació amb l'Estat central amb l'objectiu de desgastar-lo, o bé negociar-hi per assolir un referèndum d'autodeterminació, tot assumint la inviabilitat de reprendre el procés d'independència. En aquest marc, creixen les dissensions entre Junts per Catalunya (JxCat) i Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), que s'agreuaran pels desacords en la resposta a la nova política del Govern espanyol amb l'arribada de Pedro Sánchez a la Presidència després d'una moció de censura el juny de 2018.

El plantejament de Quim Torra estava molt vinculat a l'orientació política de Carles Puigdemont, i condicionat també per les pressions externes de la Candidatura d'Unitat Popular (CUP), l'Assemblea Nacional Catalana (ANC) i Òmnium Cultural. Es tracta d'un moment d'esclat de la judicialització del procés independentista, en què es produeixen un gran nombre de processos judicials, de sancions i de sentències sobre causes molt diverses relacionades amb el Procés, que van ocupar l'activitat política i l'atenció mediàtica. La política de confrontació i de denúncies i les mobilitzacions contra la repressió del Procés van centrar, així, l'agenda independentista.

Malgrat aquestes tensions, durant la legislatura 2018-2020 hi va haver una notable activitat de govern, amb un bon nombre de decrets llei, la gran majoria sobre mesures per a fer front a la pandèmia de la covid-19, però també en matèria de política d'habitatge, de promoció d'energies renovables o d'hàbits de consum per a la millora de la salut, com ara la creació de l'impost sobre begudes ensucrades, entre altres. Igualment és notable el balanç de l'activitat legislativa, ja que es van promoure vint-i-vuit lleis entre 2019 i 2020 sobre polítiques d'orientació social, de protecció del dret a l'habitatge i d'impuls a l'habitatge de protecció social o de millora de la salut bucodental, així com l'aprovació de mesures contra la violència masclista, en pro de la igualtat de tracte i la no-discriminació, entre altres, amb suport també des de l'oposició.

El 28 de setembre de 2020 el Tribunal Suprem confirmava la inhabilitació que el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) havia imposat al president Torra. El vicepresident Pere Aragonès assumia aleshores la Presidència «per substitució», amb funcions limitades en aquesta situació. Abocats a un procés per a investir nou president, els únics que podien presentar un/a candidat/a amb opcions, JxCat i ERC, van acordar, com a protesta per la inhabilitació de Quim Torra, no presentar cap candidat/a. Transcorregut el termini sense investidura reeixida, el Parlament quedava automàticament dissolt i s'havien de celebrar eleccions en el període marcat per la llei. Es posava punt final així a un període en què la pandèmia ha significat un cop molt dur per a la societat i en el qual s'ha mantingut, amb alguns canvis, el clima de confrontació, així com el nivell de polarització.

1.2. El canvi d'orientació en el Govern central

Gairebé coincidint amb la investidura de Quim Torra com a president de la Generalitat, Pedro Sánchez, secretari general del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE), es convertiria en el nou president del Govern d'Espanya en guanyar (amb 180 vots a favor, 169 vots en contra i una abstenció) la moció de censura contra Mariano Rajoy, que, a més del suport del PSOE i Unidas Podemos (UP), va obtenir, entre altres, els vots d'ERC i del Partit Demòcrata Europeu Català (PDeCAT). L'accés del PSOE al Govern espanyol és un canvi de gran rellevància, ja que Sánchez plantejarà buscar solucions polítiques a un conflicte polític.

En l'àmbit estatal, però, l'oposició —Partit Popular (PP), Ciutadans (Cs) i Vox—, que comptava amb una important capacitat de difusió mediàtica, estava radicalment en contra d'aquesta via i va optar per erosionar el Govern acusant-lo de feblesa enfront de l'independentisme. Des de la part catalana, per contra, es reivindica la legitimitat del referèndum de l'1-O i la restitució de la Presidència a Carles Puigdemont. Per una banda, JxCat intenta mantenir mobilitzat l'independentisme amb l'estratègia de tensió enfront del Govern central que ha anat impulsant el president Torra. Així, a les eleccions de 2019 —juntament amb el PP, Vox, Cs i la CUP— els vuit diputats de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC) - PDeCAT (dins la coalició de JxCat) voten en contra de la investidura de Pedro Sánchez i del

govern de coalició amb UP que proposa. En canvi, la fallida de l'estratègia unilateral i la nova situació al Govern de l'Estat porten ERC a buscar vies de diàleg per a una solució política del conflicte. Entenent que el Govern del PSOE amb UP pot ser una oportunitat, ERC s'absté per a possibilitar la investidura de Pedro Sánchez com a president, que aconsegueix sumar una ajustada majoria de 167 vots a favor i 165 en contra. Un gran equilibri de forces entre Govern i oposició que indica la necessitat del nou Govern espanyol de sumar sempre altres forces als 155 escons del PSOE més UP.

Tal com s'havia compromès amb ERC a condició de facilitar la seva investidura, el mes de febrer de 2020 Sánchez proposa a Torra obrir una taula de diàleg entre ambdós governs. Torra enfoca el diàleg amb l'únic objectiu d'acordar la realització d'un referèndum d'autodeterminació, que el Govern central no accepta. Considera, doncs, que la mesa no és útil i boicoteja la seva dinàmica, en desacord amb ERC.

1.3. Presos i judici

Les diverses causes judicials obertes arran del referèndum, especialment les orientades al judici dels dirigents independentistes, van ocupar el centre de la vida política i de l'activitat institucional i civil de les forces independentistes i van ser un focus de tensió, mobilitzacions i protestes.

El judici oral es va iniciar el 12 de febrer de 2019 amb l'acusació de delictes de rebel·lió, sedició, malversació, desobediència i pertinença a organització criminal contra vuit membres del Govern català, la presidenta del Parlament i els dirigents de l'ANC i d'Òmnium. També processats, s'havien declarat rebels altres set dirigents que havien optat per l'exili. La fase oral va acabar el 12 de juny de 2019.

El 14 d'octubre es va dictar la sentència que, si bé exclouïa el delicte de rebel·lió, establia fortes penes d'entre nou i tretze anys de presó i també d'inhabilitació. Interpretada en clau d'atac directe contra l'independentisme, la sentència va desfermar dures respostes per part del Govern català i de la ciutadania, que va participar en un gran nombre de manifestacions i mobilitzacions de protesta arreu de Catalunya. La decisió judicial va implicar també un elevat grau de tensió en la resta de la legislatura. Davant la convocatòria de les eleccions al Parlament de Catalunya del 14 de febrer de 2021, els vuit membres del Govern condemnats (quatre d'ERC i quatre de JxCat), en el marc del tercer grau penitenciari que se'ls va atorgar (posteriorment revocat), van poder participar en la campanya amb el seu partit.

1.4. Tensions en l'independentisme

La fallida del Procés, l'anàlisi de les seves causes i la viabilitat d'un nou projecte van remoure el món independentista, que va esclatar en diverses direccions. ERC s'orientaria al diàleg i a la negociació amb el Govern central per a situar en l'àmbit polític, i no en el judicial, el conflicte entre l'Estat i Catalunya. D'altra banda, Puigdemont va impulsar la conversió de la coalició JxCat en un partit, adoptant el mateix nom, per tal de poder mantenir la mobilització independentista sobre un plantejament

legitimista i d'enfrontament amb l'Estat com a mesura de pressió. La direcció del PDeCAT no acceptaria subsumir-se en el nou partit i va optar per un plantejament més negociador, tot i que va perdre un bon nombre de dirigents que sí que van decidir integrar-se en el nou JxCAT.

D'aquesta manera, les estratègies de JxCat i ERC per a fer front a la situació post-Procés es van anar diferenciant, tant pel que fa a la relació amb el Govern de l'Estat com a l'orientació de la tasca de govern a Catalunya, i Torra cessava l'única consellera del PDeCAT, Àngels Chacón.

Posteriorment, ERC votaria també a favor d'investir Sánchez com a president i refermaria així la rellevància negociadora dels seus vots, mentre que els vuit diputats del PDeCAT (encara integrat en la coalició JxCat) hi votarien en contra, com també els dos de la CUP. Després de la ruptura amb JxCat, el PDeCAT es mostra més orientat al diàleg i a la negociació. Així, a la votació dels pressupostos de Sánchez per al 2021, ERC i PDeCAT votarien a favor, mentre que JxCat votaria en contra, igual que la CUP.

A Catalunya, enmig de dubtes i fortes tensions, el 21 de gener de 2020 la Mesa del Parlament, finalment amb el vot d'ERC, va acatar la sanció de pèrdua de l'escó que la Junta Electoral havia imposat al president Torra per no retirar del balcó de la Generalitat dins el termini una pancarta de suport als «presos polítics». La reacció de Torra va ser molt dura contra ERC, i va donar per «esgotada» la legislatura al·legant la manca de confiança entre els socis de govern.

També les grans associacions independentistes de la societat civil van experimentar problemes, tensions i dimissions en l'intent de ressituar-se en el nou context, reflectint, en certa manera, un procés semblant al dels partits, en què l'ANC s'orientaria a l'unilateralisme i Òmnium optaria per un plantejament més pragmàtic.

1.5. La pandèmia de la covid-19

La declaració de pandèmia, l'estat d'alarma, el confinament, els ingressos i la saturació hospitalària, l'absència de tractaments prou eficaços, el nombre creixent de defuncions, les pors i les incerteses generades per la pandèmia de la covid-19 des de la primavera 2020, així com les mesures de protecció, les restriccions i les limitacions implementades per a fer-hi front, van pesar fortament sobre les percepcions personals i sobre el clima social, econòmic i, també, polític.

Per afrontar aquesta imprevista i terrible pandèmia, es van generar consensos socials i polítics, però la seva gestió va ser també un àmbit per a continuar desfermant enfrontaments i tensions entre la Generalitat i el Govern central, que, poc entesos per la ciutadania, van crear desorientació i van erosionar la imatge de la política.

La pandèmia va condicionar també el debat al voltant de la data de les eleccions. Inicialment fixada per al 14 de febrer de 2021, la decisió d'endarrerir la data per causa de la situació sanitària va ser objecte de debat des que es va publicar el decret de la Generalitat que establia el 30 de maig com a nova data. Finalment,

el TSJC sentenciaria la nul·litat del decret de la Generalitat i deixaria el 14 de febrer com a data de les eleccions.

2. Candidatures, estratègies i campanya

Finalment, doncs, el 14 de febrer de 2021 se celebrarien les eleccions al Parlament de Catalunya en les quals obtindrien representació les candidatures que es presenten a continuació.

2.1. Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)

El candidat d'ERC va ser Pere Aragonès, que liderava el partit des de la inhabilitació d'Oriol Junqueras i l'exili de Marta Rovira. L'objectiu electoral d'ERC era convertir-se en la força principal de l'independentisme i encapçalar el nou Govern de la Generalitat.

ERC planteja la via a la independència a través d'un procés democràtic, basat en el diàleg amb el Govern espanyol, i proposa un govern de «via ampla» amb les forces que reivindiquin l'autodeterminació, així com una amnistia per als represaliats pel Procés, alhora que assumeix, amb les altres forces independentistes, el veto de no governar amb el Partit de Socialistes de Catalunya (PSC) per la seva col·laboració en l'aplicació del 155. Proposa, a més, un seguit de mesures de caire social, feminista i ecològic per situar-se en l'espai d'esquerres en competència amb el PSC i En comú Podem (ECP) i eixamplar la seva crida més enllà de l'espai independentista, tot diferenciant-se de JxCat com a opció més social i integradora.

2.2. Junts per Catalunya (JxCat)

JxCat presenta Laura Borràs com a candidata a la Presidència de la Generalitat en el segon lloc de la llista per Barcelona. Amb un plantejament legitimista, la llista està encapçalada per Carles Puigdemont, pel seu simbolisme com a president a l'exili i per raons d'atracció electoral.

JxCat planteja la necessitat d'una amnistia per als condemnats pel Procés i defensa la celebració d'un referèndum d'autodeterminació acordat amb el Govern central, tot apostant per una estratègia de confrontació com a via per a la mobilització dels votants per forçar l'acord, i si no s'aconsegueix, tornar a la via unilateral.

JxCat desenvolupa una campanya molt centrada en la figura de Carles Puigdemont, amb forta presència a través de mitjans digitals i audiovisuals, i planteja l'elecció com un doble plebiscit: 1) de l'independentisme enfront l'Estat espanyol i 2) pel lideratge en l'independentisme. Reclama el vot a JxCat com a garantia per a la continuïtat del procés independentista, alhora que negativitza el vot a ERC com a perill per al retorn del tripartit d'esquerres, i es presenta com a única alternativa al retorn del PSC.

2.3. Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC)

El PSC presenta com a candidat a la Presidència de la Generalitat Salvador Illa, fins llavors ministre de Sanitat del nou Govern central i al càrrec de la gestió de la pandèmia. Deixa el lloc de ministre per encapçalar la candidatura socialista, que, amb el nou lideratge, busca donar projecció de govern a la seva oferta electoral, alhora que intenta allunyar la imatge del seu suport al 155.

El PSC es presenta com a alternativa a l'independentisme, a favor d'una àmplia descentralització autonòmica i un tracte específic per a Catalunya dins el marc de la Constitució, i vincula la seva proposta al plantejament de diàleg polític i desjudicialització del Procés per part del nou Govern central. D'altra banda, proposa un pla d'impuls a polítiques socials i econòmiques (amb èmfasi especial en sanitat, educació i ocupació). Intenta, en conjunt, situar-se en el centre de la política catalana i reclama el vot per sortir de la dinàmica de confrontació. La seva campanya compta amb important suport del PSOE a escala estatal, amb intensa presència de Sánchez i diversos ministres socialistes.

2.4. En Comú Podem (ECP)

ECP presenta com a candidata a presidir la Generalitat Jéssica Albiach, cap del grup parlamentari al Parlament.

ECP planteja una Catalunya integrada en un model federal per a Espanya i proposa un programa de polítiques socials, feministes i de transició ecològica per a un desenvolupament sostenible. D'altra banda, defensa l'indult per als polítics independentistes condemnats, la desjudicialització del conflicte i la necessitat d'un govern transversal d'esquerres que trenqui amb les divisions i posi fi a la dinàmica de confrontació que bloqueja el desenvolupament de Catalunya.

La proposta electoral d'ECP inclou un programa de reconstrucció dels serveis públics (sanitat i educació) per a fer front a la seva pèrdua de qualitat i millorar el salari mínim per protegir els sectors més desfavorits, així com un control en els preus dels lloguers. L'alcalde de Barcelona Ada Colau, principal actiu d'ECP, participa activament en la campanya.

2.5. Candidatura d'Unitat Popular - Un nou cicle per guanyar (CUP-G)

La CUP es presenta en coalició amb Guanyem Catalunya i el suport de diverses organitzacions de l'esquerra independentista (Arran, Endavant, Pirates de Catalunya, Poble Lliure, entre altres). El seu objectiu és poder condicionar la formació i/o l'acció d'un govern independentista, però sense formar-ne part. Presenta com a principal candidata Dolors Sabaté, exalcaldessa de Badalona, impulsora de Guanyem.

El programa electoral de la CUP-G presenta una proposta independentista amb un referèndum per al 2025. Alhora, planteja una política de no-col·laboració amb el Govern espanyol i no confia en la taula de diàleg. Proposa un enfortiment dels serveis públics i la protecció dels drets socials contra la precarietat, entre altres mesures.

2.6. Ciutadans (Cs)

La Direcció de Cs va designar finalment Carlos Carrizosa, diputat al Parlament des de 2021, per encapçalar la candidatura en detriment de Lorena Roldan, guanyadora de les primàries i que, posteriorment, s'integraria a la llista del PP. Cs ha d'afrontar una campanya molt difícil. El seu paper irrellevant a la legislatura, malgrat ser el partit més votat, i l'ensorrament de Cs a les eleccions generals de 2019 són un llast molt important.

Cs manté el marc identitari com a eix de la seva proposta electoral, amb un plantejament nacionalista espanyol, unionista i recentralitzador. Sense possibilitats de majoria absoluta, enfrontat als socialistes i als independentistes, no té projecció de govern. De tota manera, demana el vot com a garantia d'un govern per a tothom, al servei de la convivència. En l'àmbit socioeconòmic fa una proposta de tipus liberal, amb especial èmfasi en la reducció d'impostos, i mesures per a millorar l'economia i el foment de l'ocupació.

2.7. Partit Popular (PP)

El PP presenta com a principal candidat Alejandro Fernández, diputat al Parlament des de 2015. El pas del PP a l'oposició en el nivell central de govern limita la seva capacitat política, que alhora es veu condicionada per l'aparició de Vox a la seva dreta. Es presenta com a força integradora i moderada que fa una proposta de caire liberal conservador, centrada en una rebaixa d'impostos, que rep el suport de sectors empresarials catalans. Aspira a captar vots dels electors de Cs i dirigeix principalment els seus atacs al PSC, que presenta com a potencial aliat dels independentistes.

2.8. Vox

Els bons resultats a les eleccions generals del 2019 són la base d'impuls a la proposta de Vox, encapçalada per Ignacio Garriga, diputat al Congrés des de 2019. Amb un nacionalisme espanyol excloent i unitarista, planteja una campanya agressiva de crítica radical a tots els partits, especialment els independentistes, alhora que desenvolupa un discurs antiimmigració, la qual culpa d'un clima d'inseguretat. Sobre aquesta base, proposa mesures per reduir la immigració i millorar la seguretat.

2.9. Una campanya diferent

Les restriccions per la pandèmia i les seqüeles del Procés van marcar la campanya i les expectatives de les eleccions. En primer lloc, les limitacions per la pandèmia van condicionar el format d'expressió de la campanya, desenvolupada gairebé sense actes de presència física dels ciutadans (mítings, assemblees, reunions...) i realitzada gairebé exclusivament per mitjans audiovisuals, amb cinc debats de candidats a la televisió. En aquest marc, la televisió va seguir essent el mitjà de seguiment per a un major nombre d'electors (48 % en primera preferència i, a més, 24 % en segona), seguit per la premsa digital (22 % + 15 %), que augmentava el seguiment

en eleccions anteriors. Sectors més reduïts van declarar que havien seguit la campanya a través de la ràdio (9 % + 12 %), les xarxes socials (9 % + 12 %) o bé la premsa escrita (7 % + 6 %).¹

Segonament, tot i la diversitat dels partits que van concórrer a les eleccions, els temes del Procés i les seves derivacions van ocupar part del debat de la campanya (acusacions creuades sobre el Procés, el model d'Estat, el referèndum, l'amnistia per als presos...), però van compartir espai amb les mesures en relació amb la pandèmia o les polítiques socials, presents en una direcció o altra en tots els plantejaments.

Així, en un context de continuada polarització, però amb canvis importants en relació amb la situació anterior, quedaven oberts uns nous interrogants: el lideratge en el sector de l'independentisme; el nivell de recuperació del PSC i de desgast de Cs; la possibilitat de majories alternatives, així com el nivell de participació en un clima poc propens. El vot ciutadà hauria de marcar el camí de resposta a aquestes qüestions.

3. Els resultats

Les eleccions van registrar un elevat nivell d'abstenció (48,7 %), el punt més alt assolit mai en unes eleccions autonòmiques, generals i municipals des de la recuperació de la democràcia, i només superat en algunes eleccions europees.

Per candidatures, el PSC, amb Salvador Illa al capdavant, confirma la seva recuperació i és el partit més votat (22,7 %), seguit de prop per ERC (21 %) i JxCat (19,8 %). A distància queden Vox, ECP i la CUP (al voltant del 7 %); segueix Cs (5,5 %) i PP i PDeCAT (entorn del 3 %).

3.1. La participació i l'abstenció

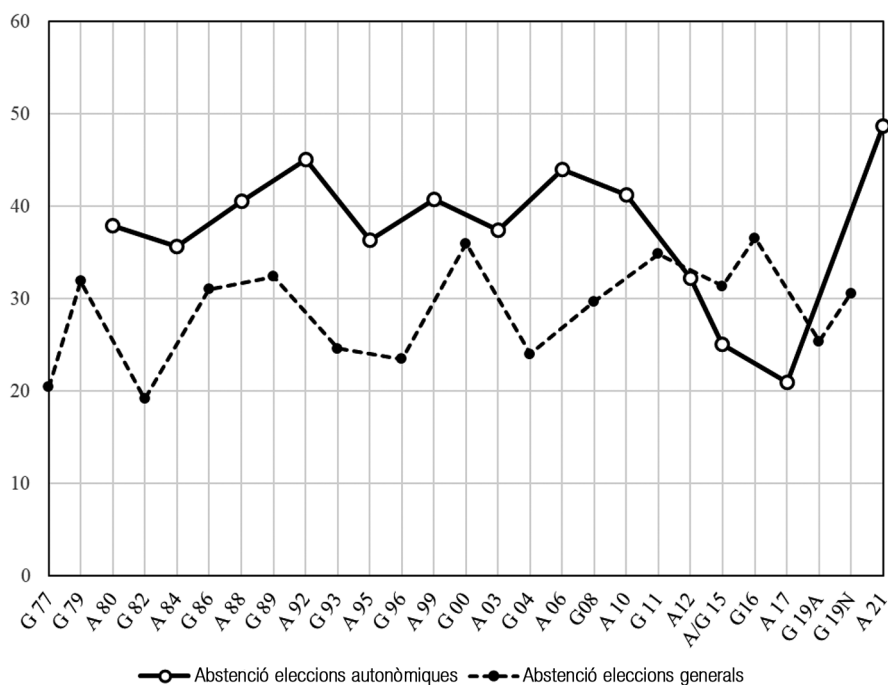
Pràcticament la meitat dels ciutadans que tenien dret a vot (2,74 milions) no van participar en la votació (taula 1). Es trenca així el període de successius increments de la participació, que s'havia anat registrant des de les eleccions autonòmiques de 2010.

Eleccions autonòmiques 2021	Catalunya	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
Cens (valors absoluts)	5.624.067	4.195.466	531.858	315.297	581.446
Participació (% s/cens)	51,3	51,4	52,7	51,9	48,9
Abstenció (% s/cens)	48,7	48,6	47,3	48,1	51,1

Taula 1. Cens, participació i abstenció a les eleccions autonòmiques de 2021 a Catalunya i a les quatre circumscripcions (valors absoluts i % s/cens)

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats definitius publicats en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 8355 (3 març 2021).

El procés sobiranista havia anat desenvolupant una creixent mobilització polaritzada, a favor i en contra, que havia portat a la baixa el nivell d'abstenció a les eleccions autonòmiques, que, històricament, s'havia situat de manera relativament estable al voltant del 40 %. A les eleccions generals era inferior, amb oscil·lacions entre el 25 % i el 35 % en funció de la conjuntura. Les eleccions autonòmiques de 2012, 2015 i 2017 van marcar successivament uns nous mínims d'abstenció a les autonòmiques, cada vegada més per sota del nivell a les generals, en les quals no es reflecteix la mobilització (gràfic 1).

Gràfic 1. Evolució de l'abstenció (%) a les eleccions autonòmiques (A) i a les eleccions generals (G) a Catalunya (1977-2021)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades oficials de cada elecció.

El nivell d'abstenció el 2021 només és uns 5-8 punts superior al registrat històricament en eleccions autonòmiques fins al 2010. En aquesta perspectiva, l'elevat nivell d'abstenció de 2021 expressaria un canvi de dimensió quantitativa menor del que es desprèn de la comparació només amb el període «excepcional» del Procés.

Les quatre circumscripcions presenten un nivell d'abstenció bastant homogeni, Tarragona és la més abstencionista (51,1 %), seguida de Barcelona, Lleida i Girona (al voltant del 48 %) (taula 1). La desmobilització el 2021 també és força homogè-

nia, fet que indica que és expressió de factor(s) d'àmbit general a Catalunya. L'augment de l'abstenció a Barcelona i Tarragona marca un retorn a la situació anterior al Procés (taula 2).

Abstenció	Catalunya	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
% s/cens	+ 27,8	+ 27,9	+ 25,9	+ 25,2	+ 29,6
Valors absoluts	+ 1.574.420	+ 1.179.628	+ 139.977	+ 79.723	+ 175.092

Taula 2. Variacions de l'abstenció (% s/cens i valors absoluts) a les eleccions autonòmiques de 2021 en relació amb les autonòmiques de 2017 a Catalunya i a les quatre circumscripcions

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats oficials definitius publicats en el DOGC, núm. 8355 (3 març 2021) i núm. 7525 (29 desembre 2017).

Els resultats per comarques refermen la idea de fenomen d'àmbit general. A totes es produeix un fort increment de l'abstenció, amb valors que se situen al voltant de la mitjana catalana en un interval de variabilitat entre 23-32 punts. El mateix fenomen general s'observa en l'àmbit municipal.

En el pla individual, i en termes globals, en aquestes eleccions haurien deixat d'anar a votar aproximadament 1,6 milions d'electors dels que van votar a les eleccions autonòmiques de 2017, mentre que uns 100.000 electors dels que es van abstenir llavors han participat el 2021.² En conjunt, 1,7 milions d'electors de 2017 (31 %) haurien canviat el comportament participatiu/abstencionista. D'altra banda, s'han continuat abstenint 1,1 milió d'electors dels que ja s'havien abstenint el 2017, alhora que han mantingut la participació uns 2,7 milions, que també havien participat el 2017. En conjunt, uns 3,8 milions (69 %) han repetit el seu comportament de 2017.³

Un 17 % dels abstencionistes addueix la situació per la covid-19 com a raó per la qual no va anar a votar.⁴ Representen un percentatge d'electors (7,5 %) semblant a l'increment de l'abstenció a les també endarrerides eleccions celebrades a Galícia i el País Basc el 2020. Es tracta d'uns electors de decisió tardana, a la campanya o a darrera hora, i entre els quals predominen els descontents o amb baixos nivells d'afinitat amb els partits. En canvi, els electors més satisfets o amb afinitats amb els partits tenien més incentius per anar a votar. La resta d'abstencionistes addueixen: un primer grup, insatisfacció amb les opcions o bé descontentament; un segon grup, desconfiança, i un tercer, alienació respecte de la política, a parts molt semblants.⁵

3.2. Orientació del vot

L'opció amb més suports és el PSC (654.766 vots, el 22,7 % dels emesos), que experimenta una important recuperació amb el millor resultat absolut i percentual des de 2006, amb un guany de 9 punts percentuals i 48.000 vots (malgrat el fort increment

Opcions a les eleccions autonòmiques de 2021	Catalunya		Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
	% s/votants	Vots absoluts	%	%	%	%
PSC	22,7	654.766	24,7	14,9	14,7	19,6
ERC	21,0	605.581	20,2	21,4	26,1	24,0
JxCat	19,8	570.539	17,7	32,1	27,5	19,0
Vox	7,6	218.121	7,7	6,0	5,4	9,2
ECP	6,8	195.345	7,7	4,0	3,2	4,8
CUP	6,6	189.924	6,2	8,9	7,3	6,7
Cs	5,5	158.606	6,0	3,2	3,2	5,1
PP	3,8	109.453	4,0	2,0	3,5	4,2
PDeCAT	2,7	77.229	2,5	3,1	4,5	2,7

Taula 3. Resultats (% s/votants i vots absoluts) de les principals opcions a les eleccions autonòmiques de 2021 a Catalunya i a les quatre circumscripcions

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades en el DOGC, núm. 8355 (3 març 2021).

de l'abstenció). Recupera la primera posició a la circumscripció de Barcelona, que en eleccions autonòmiques no assolía des de 2003. Superada per ERC, queda en segona posició a Tarragona (19,6 %), on mai no ha aconseguit ser la força més votada en eleccions autonòmiques. A Girona i Lleida, els seus punts febles, queda com a tercera força (14,9 % i 14,7 %, respectivament) molt per sota de JxCat i ERC (taula 3).

ERC (605.581 vots, el 21 %) se situa en segon lloc i aconsegueix, per primera vegada a les eleccions autonòmiques, situar-se com a primera força del nacionalisme català, tot i que amb escàs avantatge sobre JxCat. Experimenta una important pèrdua de vots (-330.000), tot i que en el marc de l'increment de l'abstenció li suposa un retrocés percentual molt lleu (-0,3 punts). És la força més votada a Tarragona (24 %) per primera vegada en unes eleccions autonòmiques. És l'opció amb una implantació provincial més homogènia.

JxCat passa ara a ser la tercera força (570.539 vots, el 19,8 %) a Catalunya, amb una important pèrdua de vots (-377.000) que li representa un petit retrocés percentual (-1,8 punts). Es manté com a opció més votada a Girona i a Lleida, amb resultats molt superiors als de Barcelona i Tarragona, circumscripcions en què queda com a tercera força.

Vox es converteix en la quarta força política més votada a Catalunya (218.121 vots, el 7,6 %). A Tarragona és on obté els seus millors resultats (9,2 %).

La cinquena opció és ECP (195.345 vots, el 6,8 %), que experimenta una important pèrdua de vots (-131.000 vots), amb un retrocés de 0,8 punts en el percentatge. Barcelona és la base dels seus resultats, mentre que obté un baix nivell de suport a la resta de circumscripcions.

La CUP (189.924 vots, el 6,6 %) queda com a sisena força a Catalunya. Experimenta unes pèrdues molt suaus (−5.000 vots), que es tradueixen en un avenç de 2,1 punts. Obté els millors resultats a Girona.

3.2.1. Els canvis

En el nou context polític, la percepció de l'opció anteriorment votada ha canviat en amplis sectors de ciutadans que no s'han sentit prou atrets per tornar-la a votar. Bona part d'ells s'ha abstingut, mentre que altres sectors han optat per canviar el vot a una altra opció. Quant a vots absoluts, es produeixen dos grans fluxos de canvi. El més important ha estat en direcció a l'abstenció, amb 1,5 milions de votants de 2017 que han deixat de votar. Tots els partits perden electors en direcció a l'abstenció, tot i les diferències entre ells. El segon flux el componen els canvis d'un partit a un altre: al voltant d'1 milió de votants han optat per donar el seu vot a una opció diferent de la de 2017.⁶

Opcions a les eleccions autonòmiques, diferències 2017-2021	Catalunya		Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
	% s/vots	Vots absoluts	% s/vots	% s/vots	% s/vots	% s/vots
PSC	8,9	48.107	9,6	6,3	5,7	7,9
ERC	− 0,3	− 330.280	− 0,4	− 0,2	− 0,6	0,4
JxCat	− 1,8	− 377.694	− 1,2	− 4,4	− 4,8	− 2,6
Vox	7,6	218.121	7,7	6,0	5,4	9,2
ECP	− 0,7	− 131.015	− 0,7	0,0	− 0,7	− 0,5
CUP	2,1	− 5.322	1,9	3,6	2,2	2,7
Cs	− 19,8	− 951.126	− 20,3	− 16,2	− 13,7	− 22,1
PP	− 0,4	− 76.217	− 0,3	− 0,9	− 1,0	− 0,3
PDeCAT	2,7	77.229	2,5	3,1	4,5	2,7

Taula 4. Variacions en els resultats de les principals opcions a las eleccions autonòmiques de 2021 en relació amb les eleccions autonòmiques de 2017 a Catalunya i a les quatre circumscripcions (% s/vots i vots absoluts)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades en el DOGC, núm. 8355 (3 març 2021) i núm. 7525 (29 desembre 2017).

En termes de correlació de forces, els canvis més importants es produeixen entre les opcions no independentistes: el fort retrocés de Cs (−19,8 punts), però també els avenços del PSC (+8,9 punts) i de Vox (+7,6 punts), mentre que les variacions de la resta d'opcions són molt més suaus (taula 4).

En termes absoluts, Cs perd 951.126 vots: aproximadament 500.000 vots dels seus anteriors votants (50 %) passen a l'abstenció, mentre que uns 250.000 vots (25 %) se'n van al PSC, Vox en recull al voltant de 150.000 i el PP, 70.000. Tot i això, no compensen les pèrdues d'aquest partit cap a Vox (entre 40.000 i 50.000 vots) i, especialment, a l'abstenció (entre 90.000 i 100.000 vots).

El PSC reté entre el 60 % i 65 % del seu electorat el 2021 (uns 350.000 votants), i creix molt principalment sobre el vot provinent de Cs, així com a partir de grups més reduïts de votants provinents d'ERC i ECP. Aquestes entrades compensen amb escriu les seves pèrdues per l'abstenció, i resulten en un balanç positiu de 48.000 vots.⁷

En el bloc independentista, els canvis percentuals són suaus, entre el 2,7 % que guanya el PDeCAT i els 2,1 punts que avança la CUP, per una banda, i el retrocés d'1,8 punts de JxCat, per l'altra. De tota manera, el tret principal és l'estabilitat en la correlació de forces dins el bloc, tot i que petites variacions permetin a ERC avançar JxCat (taula 4).

En vots, però, les xifres de canvis són importants i complexes. Així, ERC hauria perdut entre 250.000 i 280.000 votants de 2017 en direcció a l'abstenció, i presenta transferències de votants a JxCat i la CUP (entre 50.000 i 60.000 votants), i molt menors a ECP i PSC. En canvi, rep uns 100.000 anteriors votants de JxCat. D'altra banda, JxCat perd entre uns 170.000 i 200.000 votants per l'abstenció i presenta transferències a ERC i, menors, a la CUP i el PDeCAT. Per contra, capta entre 50.000 i 70.000 anteriors votants dels republicans.⁸

A més, ambdós partits mantenen aproximadament la meitat dels seus votants anteriors (entre 450.000 i 500.000 votants). En conjunt, els balanços finals són de pèrdues, i les de JxCat superen per poc les d'ERC, fet que permet el *sorpasso* d'aquest darrer.

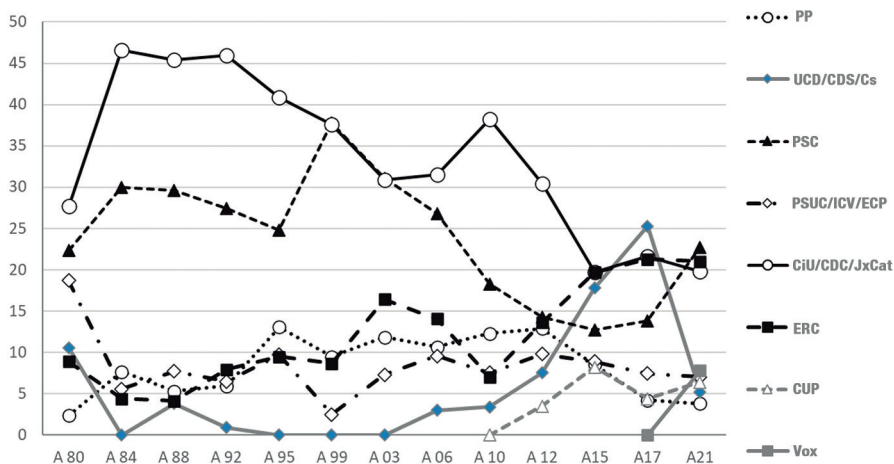
3.2.2. *El sistema de partits*

El sistema de partits queda estructurat en dos grups ben diferenciats segons el percentatge de vot: per una banda, PSC, ERC i JxCat, amb suports al voltant del 21 %; per l'altra, en posició secundària, Vox, ECP i la CUP, amb suports al voltant del 7 %, mentre que Cs, PP i PDeCAT presenten percentatges molt reduïts.

Evolutivament, el sistema de partits ha anat agafant una estructura més plural, amb unes correlacions de forces més equilibrades. L'estructura inicial amb cinc partits es manté fins al 2006, quan amb l'aparició de Cs passa a ser de sis, i el 2021 augmenta fins a vuit partits amb l'aparició de Vox i el PDeCAT. Quant a partits principals, s'ha passat de l'hegemonia de CiU a la competència CiU-PSC, després a una tríada ERC-JxCat-PSC (que substitueix Cs). També hi ha hagut canvis en el grup dels partits secundaris, ara entre el 5 % i 8 %, d'on ha marxat ERC i el 2021 hi han entrat Cs i Vox (gràfic 2).

La representació política dels catalans està canviant. Efectes generacionals relacionats amb valors i pautes de les noves generacions que es van incorporant, així

com efectes d'edat relacionats amb la major/menor familiaritat amb el sistema de partits (més estabilitat en les edats grans i menys en les joves), són factors de creixement de la volatilitat i de la decisió tardana en el vot que impliquen major rellevància dels factors de conjuntura.

Gràfic 2. Evolució del vot a les principals opcions a les eleccions autonòmiques a Catalunya 1980-2021 (% s/votants)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades oficials de cada elecció.

Nota: El resultat de Junts pel Sí a les eleccions autonòmiques de 2015 (39,4 %) està distribuït entre CDC i ERC proporcionalment als seus resultats en les eleccions generals del mateix any.

La major rellevància dels factors conjunturals atorga un paper fonamental als mitjans de comunicació com a configuradors de l'entorn d'informació de l'elector, dels seus referents per a la decisió de vot. En el marc de la polarització política, s'han mantingut força estables les pautes de seguiment de la informació pels mitjans, amb una clara tendència a l'exposició selectiva als mitjans segons l'orientació política de l'elector.

Tal com s'ha indicat anteriorment, la majoria d'electors declaren seguir prioritàriament la informació política i electoral a través de la televisió. En un entorn informatiu força similar a les anteriors eleccions,⁹ entre el 80 % i 85 % dels votants de JxCat, ERC i la CUP van seguir la informació política i electoral per la televisió pública catalana. D'altra banda, el 80 % dels votants del PP, Cs i Vox la van seguir per cadenes estatals, molt majoritàriament per Antena 3, TVE, Telecinco, i un petit percentatge per La Sexta. Un tercer grup el formen els votants del PSC i ECP, amb un entorn informatiu més plural i transversal, dividit a parts gairebé equivalents entre TV3, TVE i La Sexta.

Pel que fa a la ràdio, els entorns informatius segueixen les mateixes pautes que la televisió. En canvi, quant a la premsa, els dos diaris més seguits a Catalunya, *La Vanguardia* i *El Periódico*, presenten una estructura de seguidors força transversal.

La superposició entre orientació política dels mitjans i dels ciutadans ha continuat configurant contextos d'opinió «tancats» i enfrontats, que han configurat un mecanisme de contínua retroalimentació de la polarització política. De tota manera, el fort increment de l'abstenció pot expressar un cansament amb aquesta situació de polarització.

En síntesi, els canvis i les estabilitats en el comportament dels electors i les pautes associades mostren que el llegat de tensions i emocions derivat del Procés és encara viu, però més esmorteït, i així, amb la nova situació a la política espanyola, les tensions en l'independentisme i l'elevada volatilitat electoral observada, queden oberts incentius, oportunitats i espais electorals que no permeten pensar en una estabilitat de l'estructura del sistema de partits expressada en aquestes eleccions.

3.3. L'àmbit institucional

3.3.1. *El Parlament*

Els resultats electorals han portat canvis importants en l'estructura política del Parlament. Així, el PSC passa ara a igualar ERC en representació (33 escons), amb un escó més que JxCat (32 escons). A distància, l'extrema dreta entra per primera vegada al Parlament amb Vox (11 escons); seguida de la CUP (9 escons), que millora notablement la seva representació, mentre que ECP es manté estable (8 escons). Cs representa el canvi més important, es queda amb 6 dels 36 escons que tenia el 2017. El PP es manté en posició marginal (3 escons), mentre que el PDeCAT no aconsegueix representació (taula 5).

Els partits independentistes consoliden i milloren la seva representació al Parlament en 4 escons, per la millora dels resultats de la CUP, i amb 74 escons tornen a superar la majoria absoluta. Els no independentistes, en canvi, perden 4 escons i es queden amb 61. A més, la gran separació entre PSC i ECP, per una banda, i Vox, Cs i PP, per l'altra, fa inviable qualsevol entesa entre ells.

L'alternativa transversal d'esquerres plantejada per ECP topa amb el veto dels partits independentistes a governar amb el PSC i és inviable. Existeix, però, una majoria d'esquerres al Parlament que possibilita hipotètics escenaris alternatius en funció de l'evolució política. La substitució d'una força de confrontació i polarització, Cs, per una que planteja diàleg i distensió, PSC, és de gran rellevància per a la dinàmica política.

De tota manera, excepte en cas d'un bloqueig de la CUP, la legislatura només pot començar a caminar sobre la base d'ERC i JxCat, a 3 escons de la majoria absoluta. Atès, però, que els desacords entre JxCat i ERC van portar a la finalització anticipada de la legislatura, la situació no projecta tanta estabilitat com la suma d'escons i el plantejament independentista d'ambdues forces semblaria indicar.

Opcions	Catalunya		Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona	
	Escons 2021	Difer. 2017	Escons 2021	Dif. 2017	Escons 2021	Dif. 2017	Escons 2021	Dif. 2017	Escons 2021	Dif. 2017
PSC	33	+ 16	23	+ 10	3	+ 2	3	+ 2	4	+ 2
ERC	33	+ 1	19	+ 1	4	=	5	=	5	=
JxCat	32	- 2	16	- 1	7	=	5	- 1	4	=
Vox	11	+ 11	7	+ 7	1	+ 1	1	+ 1	2	+ 2
ECP	8	=	7	=	0	=	0	=	1	=
CUP	9	+ 5	5	+ 2	2	+ 1	1	+ 1	1	+ 1
Cs	6	- 30	5	- 19	0	- 4	0	- 3	1	- 4
PP	3	- 1	3	=	0	=	0	=	0	- 1
Total	135		85		17		15		18	

Taula 5. Escons al Parlament de Catalunya 2021 (i diferència d'escons en comparació a les eleccions de 2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades en el DOGC, núm. 8355 (3 març 2021) i núm. 7525 (9 desembre 2017).

En el marc dels acords ERC-JxCat, la Presidència del Parlament va recaure finalment en Laura Borràs (JxCat), que va preferir aquest càrrec a una vicepresidència del Govern per poder tenir més llibertat d'acció. Complementàriament, la Mesa va quedar constituïda amb dos membres del PSC, ERC i JxCat i un de la CUP.

3.3.2. *Investidura del president*

Amb els 74 vots d'ERC, JxCat i la CUP, Pere Aragonès (ERC) va ser investit com a president de la Generalitat per encapçalar un govern de coalició amb JxCat, amb 7 conselleries per a cada partit.

La investidura va necessitar tres mesos de complicades negociacions, acords bilaterals d'ERC amb la CUP i JxCat, i tres votacions, atesa l'abstenció de JxCat en les dues primeres. El paper de Puigdemont i el Consell per la República en la governança, així com la coordinació independentista a les institucions centrals, van ser els grans temes de discussió. L'acord de govern entre ERC i JxCat va desencallar finalment la investidura.

La CUP posa com a condició per donar suport a la investidura un vot de confiança al cap de dos anys i un paquet de polítiques socials, i deixa la porta oberta a entrar llavors al Govern si en jutgen positivament l'acció.

El PSC i ECP se situen a l'oposició, però es mostren disposats a col·laborar en polítiques socials, ecològiques i feministes, així com a establir ponts de diàleg amb el Govern central.

LES ELECCIONS CATALANES DEL 14-F DE 2021: ELECCIONS DE CANVI

En definitiva, polítiques socials i recuperació econòmica, per una banda, i, per una altra, referèndum d'autodeterminació i amnistia/indult per als presos del Procés seran els grans eixos a afrontar pel nou Govern. Els desacords en la majoria independentista sobre com encarar aquests problemes, que ja s'havien expressat la legislatura anterior, i que es van repetir a les negociacions per la investidura, fan preveure una dinàmica de govern amb moltes tensions. ●

Notes

- I1** A partir de dades de l'enquesta postelectoral CIS 3314.
- I2** A partir de dades de l'enquesta postelectoral CIS 3314.
- I3** Les dades de l'enquesta CIS 3314 corresponen al comportament declarat dels electors de 2017 inscrits en el cens el 2021, i no es tenen en compte les altes i baixes en el cens des de 2017.
- I4** Enquesta postelectoral CIS 3314.
- I5** A partir de dades de l'enquesta postelectoral CIS 3314.
- I6** A partir de dades de l'enquesta postelectoral CIS 3314.
- I7** Projeccions sobre dades de l'enquesta postelectoral CIS 3314.
- I8** Projeccions sobre dades de l'enquesta postelectoral CIS 3314.
- I9** Vegeu Francesc PALLARÉS, «Les eleccions catalanes de 2017: anormalitat, polarització i bloqueig», a Reinald BESALÚ i Carlota MORAGAS-FERNÁNDEZ (ed.), *La campanya excepcional: Comunicació política i comportament electoral a les eleccions catalanes del 2017*, Girona, Documenta Universitaria, 2019.